BOFIT-blogi

Kuinka aiheuttaa polttoainepula?

Venäjän talous | 27.09.2023 | Laura Solanko

KIRJOITTAJA



Laura Solanko
Vanhempi neuvonantaja

Venäjän bensiinin ja dieselin vientikiellon ensisijainen tavoite on ratkaista polttoainepula Venäjällä.

Venäjä on edelleen maailman suurin raakaöljyn tuottaja, ja se jalostaa itse noin puolet tuotannostaan. Toinen puoli viedään maailmanmarkkinoille raakaöljynä. Venäjällä jalostetuista öljytuotteista noin 70 % kulutetaan kotimaassa ja noin 30 % viedään ulkomaille.

Koska bensiinin ja dieselin pumppuhinta on Venäjälläkin poliittisesti tärkeä indikaattori, sen hintaa on aina pyritty ohjailemaan. Suoraa hintasäännöstelyä on käytetty vain harvoin. Vuodesta 2019 hintaa on tasoiteltu verokannustimen avulla. Kyseessä on eräänlainen käänteinen valmistevero, jolla kompensoidaan kotimarkkina- ja maailmanmarkkinahinnan välistä eroa. Tästä syystä federaatiobudjetin öljytulot ilmoitetaan joskus kahdella eri tavalla; bruttona tai nettona, jolloin tuloista vähennetään jalostajille maksettavaa kompensaatio.

Keväällä 2023 järjestelmän muokkaamisesta alettiin taas keskustella, ja Venäjän valtiovarainministeriö ehdotti verokompensaation pienentämistä valtiontalouden tasapainottamiseksi. Näin saataisiin sotamenojen rasittamaan budjettiin lisätuloja – tai vähemmän menoja, katsantokannasta riippuen.

Jotenkin prosessissa jäi ilmeisesti huomaamatta, että muutos tekee jalosteiden viennistä aiempaa kannattavampaa. Kun ruplan kurssi lisäksi heikentyi, vienti muuttui yhä houkuttelevammaksi. Suurten öljynjalostajien lisäksi jotkut kotimaiset välittäjät alkoivat hankkia öljyjalosteita vientiin. Tarjonta kotimarkkinoille alkoi supistua ja polttoaineiden hinta nousta.

Samaan aikaan kotimainen kysyntä, etenkin dieselin kysyntä, on sodan seurauksena kasvussa. Rintamalla kulutetaan suuria määriä dieseliä, ja ulkomaankauppaan liittyvät kuljetusmatkat sekä

kumipyörillä kulkevat liikennemäärät ovat kasvaneet. Kausivaihtelukin vaikuttaa, sillä sadonkorjuu nojaa polttomoottorikäyttöisiin koneisiin ja kulkuvälineisiin. Dieselin hinta nousi edelleen, ja elokuussa maataloudessa valiteltiin suoranaista dieselpulaa.

Kuvio 1.

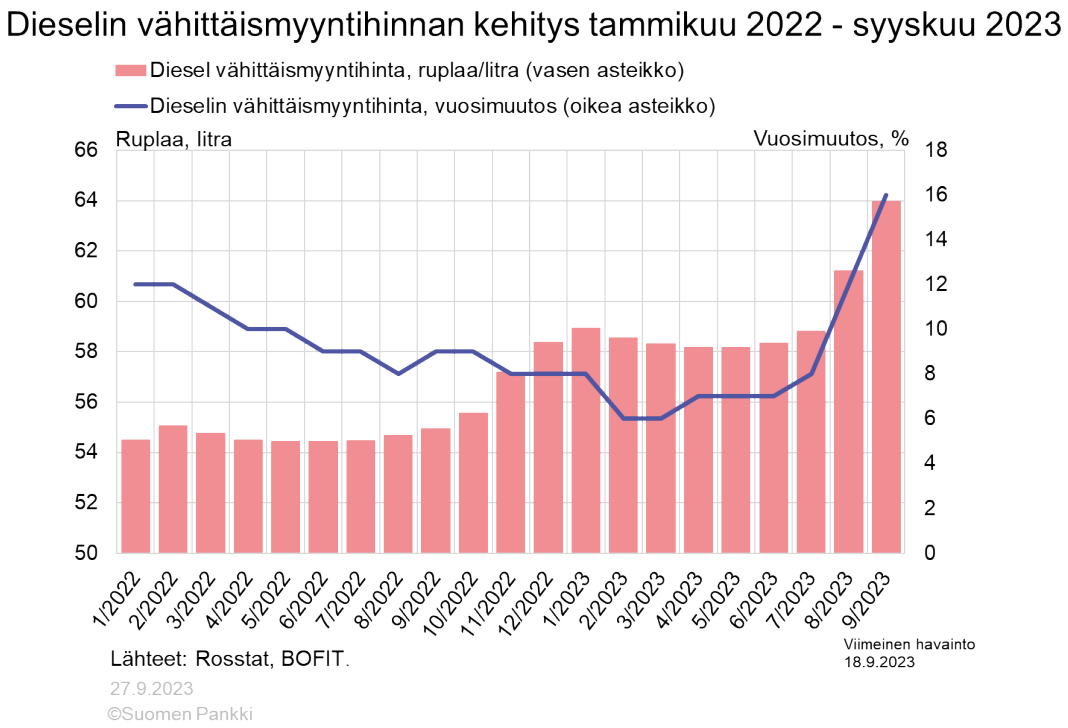

Tilanteen rauhoittamiseksi valtiovarainministeriö ehdotti vientitullien tilapäistä nostoa noin 10-kertaisiksi. Vaihtoehtoisena toimena on esitetty öljytuotteiden viennin lisenssijärjestelmää, missä vain hallinnon hyväksymät toimijat voivat viedä öljytuotteita. Lopulta päädyttiin toimista yksinkertaisimpaan, ja dieselin sekä bensiinin vienti kiellettiin kokonaan toistaiseksi 21.9.2023 alkaen.

Vientikiellon ensisijainen tavoite on poistaa kotimainen polttoainepula. Olisihan näyttänyt typerältä, jos öljynjalostajille sodan takia asetettu lisäverorasitus olisi johtanut sadonkorjuun epäonnistumiseen.

Asiasanat

energia, Venäjä, öljy